

A város

– Rajta! – rikkantotta a mérnök, amikor az előző napon lefektetett sínszakaszon már a második szerelvény is begördült emberekkel, szénnel, szerszámokkal és élelmiszerekkel megrakodva. A préri csöndesen izzott az aranyló napfényben, a szemhatáron kék ködben magasodott az erdő borította hegység. Vadkutyák és álmélkodó bölények figyelték, ahogyan a síkságon megkezdődik a nyüzsgő, munkás élet, ahogyan a zöld természetben szén-, hamu-, papír- és bádogfoltok keletkeznek. Az első gyalu hangja végigsikoltott a riadt tájon, eldörrent és végigmorajlott a hegységen az első puska lövés; szapora kalapácsütések alatt felcsendültek az első üllőcsattanások. Elkészült az első bádogviskó, másnap faház is épült, melyet nap mint nap követte a többi, és hamarosan kőházak is emelkedtek. Elmaradtak a vadkutyák meg a bölények, megszelídült és termékenyebbé vált a vidék, és már az első tavaszon megművelt mezők zöldelltek, tanyák, istállók és pajták sarjadtak ki belőlük, és utak szeltek át a vadont.

Elkészült az állomás, felavatták, akárcsak a kormányzóépületet meg a bankot, s alig néhány hónappal később újabb városok növekedtek a közelben. A világ minden tájáról özönlöttek a munkások, parasztok és városiak, de érkeztek kereskedők és ügyvédek, prédikátorok és tanítók is, alapítottak iskolát, három hitközséget meg két újságot. Nyugaton kőolajfor-

rásokra bukkantak, jólét telepedett a fiatal városra. Alig egy évvel később föltűntek a zsebtolvajok, stricik, betörők, felépült egy áruház, alakult egy antialkoholista szövetség, egy párizsi szabóság és egy bajor söröző. A szomszédos városok konkurencijától felgyorsult az iram. Immár semmi sem hiányzott, tartottak választói beszédeket és sztrájkokat, nyíltak mozik és alakultak sztriptíz-egyesületek. Kapható volt a városban francia bor, norvég hering, olasz kolbász, angol szövet és orosz kaviár. Vendégszerepléseken léptek fel másodosztályú énekesek, táncosok és zenészek.

És lassan megérkezett a kultúra is. A kezdetben egyszerű településnek induló város otthonná vált. Kialakult egyfajta üdvözlési szokás, biccentési stílus találkozáskor, ami egyéb városok módjaitól csupán lehetnyire tért el. A városalapító honatyák köztiszteletnek és szeretetnek örvendtek, nemesség áradt belőlük. Időközben felnövekedett egy újabb nemzedék, mely a várost régi, már-már ősidők óta létező hazának tekintette. Múltnak, történelemnek tűnt föl immár az az idő, amikor felhangzott az első kalapácsütés, amikor megtörtént az első gyilkosság, amikor megtartották az első istentiszteletet, amikor megjelent az első újság.

A város a szomszédos városok fölé emelkedett, és egy nagy körzet fővárosa lett. A széles és vidám hangulatú utcákon, melyek helyén egykoron hamukupacok és pocsolyák mellé tákolt lécs- és hullámlemezviskók álltak, komoly és tiszteletre méltó hivatalok és bankok, színházak és templomok épültek, egyetemi hallgatók sétafikáltak előadásokra és könyvtárakba, mentőautók száguldoztak a klinikákhoz, feltűnt egy képviselő kocsija és üdvözölték a benne ülőt, és évente immár majd két tucatnyi, kőből és vasból emelt is-

kolaépületben ünnepelték énekszóval és előadásokkal a dicső város alapítását. Az egykori préri helyén szántóföldek, gyárak és falvak álltak, és húsz vasútvonal haladt át rajta, a hegység közelebb került, és egy hegyi vasútnak köszönhetően egészen a hegyszoros szívébe hatoltak. A gazdagok itt vagy a távoli tengerparton építettek nyári lakokat.

A várost száz évvel alapítása után egy földrengés szinte porig rombolta. De feléledt újra, a faházakat megint kőépületek váltották fel, a kis méretek gigászivá nőttek, a tágas terek kiszélesedtek. Itt volt az ország legnagyobb pályaudvara, a földkerekség leghatalmasabb tőzsdéje, a megifjúdott várost építészek és művészek díszítették középületekkel, parkokkal, kutakkal és emlékművekkel. Az új évszázadban az ország legszebb és leggazdagabb városa hírnevét vívta ki magának, és híres látványossággá vált. Idegen városok politikusai és építészei, technikusai és polgármesterei látogattak el ide, hogy tanulmányozzák a híres város épületeit, vízvezeték-hálózatát, közigazgatását és egyéb létesítményeit. Akkortájt kezdték el építeni az új városházát, a világ egyik leghatalmasabb és legcsodálatosabb építményét, s mivel a kezdődő gazdagságnak és a város büszkeségének e korszaka szerencsésen ötvöződött a közízlés, az építészet és mindenekelőtt a szobrászat fellendülésével, a gyorsan növekvő város hetyke, tetszetős csodává vált. A belső kerületet, melynek épületeit kivétel nélkül nemes, világosszürke kőből emelték, csodálatos parkokból álló, széles, zöld gyűrű fogta körül, a körgyűrűn túl pedig utcasorok és házak vesztek bele a távoli, szabad, vidéki környezetbe. Sokan látogatták és csodálták meg a monumentális múzeumot, melynek temérdek termében, udvarában és

csarnokában a város történetét mutatták be a kezdetektől a fejlődés végső stádiumáig. Az építmény első, végtelenül tágas udvara az egykori prérit mutatta be, ápolt növényekkel, állatokkal és a legősibb, nyomorúságos viskókkal, utcákkal és létesítményekkel. Itt andalgott a város ifjúsága, megszemlélte városa történetének állomásait, a sátraktól és lécviskóktól kezdve az első, hepehupás sáncpályán át egészen a csillogó nagyvárosi utcáig. Tanáraik irányítása és útmutatásai mellett a fiatalok elsajátították a fejlődés és haladás pompás törvényeit, ahogyan a zabolátlan, nyers erő kifinomul, az állat emberré, a vadember művelté, a szükség bőséggé, a természet kultúrává nemesedik.

A következő évszázadban a város elérte tündöklésének csúcsát, burjánzott gazdagsága, és szédületes iramban gyarapodott, mígnem az alsó néprétegek véres forradalma gátat nem szabott a haladásnak. A csőcselék felgyújtotta a várostól néhány mérföldre lévő egyik kőolajfinomítót, úgyhogy az ország nagy része, rengeteg gyár, ház, falu leégett vagy kihalt. A várost feldúlták ugyan, mégis túlélte minden mészárlást és borzalmat, sőt néhány józan évtized alatt lassanként újra magához tért, bár a korábbi könnyed életvitelt és építkezési tempót immár képtelen volt újra elérni. Mialatt a város nyomorúságos korszakát élte, egy távoli, tengeren túli ország hirtelen virágzásnak indult, gabonát, vasat, ezüstöt és egyéb, kiapadhatatlanul gazdag természeti kincseket szállított. Az új ország mágnesként vonzotta a régi világ parlagon fekvő erőit, törekvéseit és vágyait, miközben gomba módra szaporodtak városai, az erdők eltűntek, és a vízeseket megfékeztek.

A káprázatos város lassan kezdett elszegényedni. Nem volt immár a világ szíve és agya, számos ország

piaca és tőzsdéje. Beletörődött, hogy küzdenie kell a fennmaradásért, és azért, nehogy teljesen megszűnjön egy új világ lármás forgatagában. A tétlen erők, ha épp nem vándoroltak ki a távoli, új világba, nem tudtak immár építeni, hódítani, és még kevésbé cselekedni és pénzt keresni. Ezzel szemben a kultúra kivénhedt talajában felfakadt a szellemi élet csírája, tudósok és művészek, festők és költők keltek életre az egyre csöndesebb városban. Azoknak az utódai, akik egykoron az első házakat építették a szűz területen, napjaikat szellemi élvezetek és törekvések halk utóérésében töltötték elégedetten; ódon, mohával benőtt kertek fájdalmas pompáját festgették, melyekben immár mállott szobrok árválkodtak, és zöld vízű patakok csörgedeztek, és bájos versekben idézték meg a régi, hősi idők távoli zsváját vagy az ősi paloták megfáradt lakóinak csöndes álmait. Ily módon még egyszer bejárta a világot a város neve és hírneve. S míg odakint a nagyvilágban háborúk dúltak és nagy feladatok éltették a népeket, addig a város néma bezárkózottságában béke honolt, és elhalt korok egykori fénye derengett haloványan: virágok alatt roskadozó, néptelen utcák, kihalt terek fölött tornyosuló, fakó homlokzatú, hatalmas, álmodozó épületek, pajkosan csörgedező, csöndes muzsikájú, mohával benőtt kútkaagylók.

A kivénhedt, álmodozó várost az új világ évszázadokon át tiszteletben tartotta és szerette, megénekeltek költők, és szerelmesek keresték fel. Ám az életerős emberiség egyre inkább más földrészekre áhítozott, és a városban a régi, tősgyökeres családok utódai is lassan kihaltak vagy elárvultak. A végső szellemi virágzás is rég elérte célját, és rothadó foszlányokat hagyott maga mögött. Eltűntek, néma romhalmazzá váltak a

szomszédos kisvárosok, s csak hébe-hóba lakták őket cigányok és szökött bűnözők.

Egy földrengés, amely a várost megkímélte ugyan, elterelte a folyó medrét, így az ország egy része elmo-csarasodott, egy másik része pedig kiszáradt. A hegyekből pedig, ahol ősrégi kőfejtők maradványai és tanyák omladoztak, az erdő, az ősi erdő lassan elindult lefelé. Ameddig csak ellátott, sivár táj látványa fogadta, és lassan, méterről méterre zöld körébe vonta a vidéket; valahol susogó növényzettel takart be egy mocsarat, máshol fiatal, sudár fenyőkkel borított be hatalmas kősziklákat.

A várost végül nem lakta polgár, csupán csak csőcselék, gonosz, vad népség. A régi korok romos palotáiban ütötték fel tanyájukat, és az egykori kertekben és utcákon legeltették ösztövért kecskéiket. Lassan azonban ezek az utolsó városlakók is kihaltak. Betegség ragadta el őket vagy elhülyültek. A vidék elmo-csarasodása óta lázbetegség ütötte fel a fejét, és az egész környék elhagyatottá és kiszolgáltatottá vált.

A városháza, amelyre a régi időkben oly büszkék voltak, immár romokban hevert, ám hatalmas maradványai még mindig az ég felé magasodtak. A világ minden nyelvén megénekeltek őket, és a szomszédos népek mondakincsévé váltak, kiknek városai már szintén réges-régen elárvultak, kultúrájuk pedig elkorcsosult. A város neve és egykori pompája gyermekeknek mesélt rémtörténetekben és bús-borongós pásztordalokban elferdítve, mi több eltorzítva itt-ott kísértetiesen föl-fölbukkant még. Távoli, virágzó kultúrájú népek tudósai veszedelmes expedíciókon hébe-hóba elvetődtek a romvárosba, melynek titkairól messzi országok iskolásai suttoztak izgatottan. Aranykapukról

és kincseket rejtő sírokról szólt a fáma, és elképzeléseikben a környék vad, nomád törzsei ősi, mesés idők-ből származó, ezeréves varázserővel rendelkeztek.

A hegyekből aláúduló erdő azonban egyre csak falta a síkvidéket, tavak és folyók keletkeztek és tűntek el, az erdő támadásba lendült, és fokozatosan elfoglalta és beborította az egész országot, a régi utak, paloták, templomok és múzeumok maradványait. Rókák és nyestek, farkasok és medvék népesítették be a pusztaságot.

Egy romba dőlt palota fölött, melyből már egyetlen kődarab sem látszott, egy fiatal fenyő álldogált, amely egy évvel korábban még a burjánzó erdő előhírnöke, futára volt. Most azonban már ő is fiatal csemetéket látott maga körül.

– Rajta! – rikkantotta egy fatörzsön kalapáló fakopács, miközben elégedetten járatta körbe a tekintetét a növekvő erdőn és a pompásan zöldellő, fejlődő természetben.

(1910)

Fordította: Horváth Géza